

Gr. Pejacsevich Tivadar: . . . és azt kívánjuk, hogy a vasúti pragmatikáról szóló és fennálló törvény mással pótoltsák úgy, hogy a két ország közt létrejött államjogi kiegyezés minden intézkedése épségben megmaradjon, és ezen kérdés megoldásától fogják a közös kormánnyal szemben követendő maguktartását függővé tenni. (*Helyeslés és taps a horvátok padjain*).

Ezen deklarációban tett nyilatkozatoknak magyarátat szeretném adni, de nem kívánom a ház figyelmét hosszasan lekötöni. (*Halljuk! Halljuk!*) Mi, újonnan kiküldött képviselők, semmi esetre sem teljesítünk kellemes feladatot, midőn első fellépésünket azonnal rekriminációkkal kell, hogy kezdjük, de hazánkban jelenleg olyan politikai viszonyok vannak, amelyek azt multhatatlanul megkövetelik.

Ismeretes dolog ti. t. Ház, hogy az ún. vasutas pragmatikáról szóló törvény még mindig fennáll, és mi azt tartjuk Horvátországban, hogy ez a törvény a kiegyezési törvény határozott szavaival ellentétben jött létre, és senki sincs hazánkban, legyen az akár magyarbarát, akár ellenzéki, aki a normális viszonyok helyreállítását lehetségesnek tartaná, míg ez a kérdés rendezést nem nyer. Azért mi hazafias kötelességünknek tartjuk ezen kérdés elintézését sürgetni, mert ez akadályát képezi testvéri jó egyetértésünk érvényesülésének és normális munkásságunk kifejtésének, holott mindkettő, azt hiszem, mind Magyarországra, mind reánk nézve szükséges volna.

Ezt voltam bátor röviden kijelenteni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Taps a horvátok padjain.*)

82

1911 febr. 16

Munkáslevelező beszámolója a „Szolidaritás” budapesti szlovák munkásszövetkezet 1911. jan. 28-i alakuló üléséről¹

Budapest. Bár későn, de mégis hírt adunk szövetkezetünk, a „Szolidaritás” megalakulásáról. Alakuló közgyűlésünket január 28-án tartottuk az „Osvéta” helyiségeiben. Elnökké J. Radvan elvtársat, jegyzővé Fr. Spily elvtársat választották. Az elnök megnyitó beszéde után Frič elvtárs

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Dopisy. Budapešť*. — Levelek. Budapest. — Robotnické Noviny 1911. febr. 16; 7. sz. — Érdekes adalékként említjük, hogy hasonló néven már 1907 nyarán is alakult magyarországi nemzetiségi szövetkezet. Ez az akkor Nagyszobbenben létrehívott *Solidaritatea* (teljes nevén: *Solidaritatea asociatiune de institute financiare ca insotire*) román pénzügyi szövetkezet azonban nem egyszerű hitel- vagy fogyasztói szövetkezet volt, hanem a magyarországi román pénzintézeti hálózat központi szövetkezetének funkciójával felruházott pénzügyi központ, amit a szövetkezeti alapszabályzat első pontja úgy fejez ki, hogy „. . . határozatlan időre a hazai [é. a hazai román] takarékszövetkezetek, részvénytársaságok és szövetkezeteknek korlátolt felelősségű szövetkezete alakul”. A szövetkezet a román nemzetiségi pénzintézetek 1906. szept. 26-i konferenciáján elfogadott alapszabályok alapján jött létre, s azt az 1907. júl. 16-i nagyszobeni közgyűlés *Cosma* Parthén, az Albina vezérigazgatója elnöklétével és öttagú felügyelő bizottsággal az élén megalakultnak nyilvánította. Ehhez még további nyolc szakértőt hívtak meg a vezetőségbe a román nemzetiségi pénzintézetek időnkénti felülvizsgálása céljából. A szövetkezetbe (helyesebben: a szövetkezeti központba) már az alakulás évében 79 hazai román pénzintézet lépett be, s a szervezet — a világháborúig — a román nemzetiségi pénzintézeti hálózat alakulásával arányosan fejlődött. (Az alapszabályokra, évi jelentésekre és a megalakulás körülményeire vonatk. l. a *Revista Economică*, a román szövetkezeti mozgalom lapja 1907—1914. évfolyamait, valamint *Veritas*: A magyarországi románok egyházi, iskolai, közművelődési, közgazdasági intézményeinek és mozgalmainak ismertetése c. gyűjteményét, Bp. 1908, Uránia. 430—7. l.) — A szlovák munkásszövetkezet ezzel szemben — jöllehet szervezője és vezetőségi tagja, a hlásszista Milan Frič nyilatkozataiból tudjuk, hogy célja a szlovák munkásszövetkezetek központi szervezetének létrehívása volt — a világháborúig helyi munkásszövetkezetként működött. — A közölt beszámolóból kitűnik, hogy a szervezet létrehívói nemcsak a gazdasági egyesülés iránt érdeklődtek. A szövetkezet alapító tagsága részt vett a pesti Osvéta cseh-szláv közművelődési munkásegylet rendezvényén, melynek keretében a delegációk pesti ülésszaka alkalmából Pesten tartózkodó — és a csernovai ügy osztrák parlamenti vitájából ismert František Soukup birodalmi gyűlési képviselő előadást tartott. — A szlovák munkásmozgalmat a tizes évek elején általában a szélesebb körű szervezkedésre való törekvés és a határozott kritikai hangvétel jellemzi. A szlovák munkássajtó, a pozsonyi *Robotnické Noviny* hasábjain hosszabb beszámolót olvasunk Štefan Prikopa, a szlovák szociáldemokrata tagozat végrehajtó bizottsága szervező titkárának körútjáról. (*Z mojej cesty* — Az én utamból. — Rob. Nov. 1911. márc. 2; 9. sz.) Hasonló figyelmet érdemel a túrócszentmártoni székgyár és a zsolnai textilgyár szlovák munkásainak bérmozgalmáról szóló tudósítás. (Rob. Nov.

felolvasta az alapszabályokat, amelyeket azután élénken megvitattak. A vitában számos elvtársunk vett részt, ami a sorainkban új szövetkezetünk iránt mutatkozó érdeklődésről tanúskodik. A felolvasott új alapszabályokat kisebb kiegészítésekkel és módosításokkal elfogadták, majd a választásokra került sor. A vezetőségbe közfelkiáltással Milan *Frič*, Matej *Kováč* és Ludvig *Mahrer* elvtársakat, a felügyelő bizottságba Franc *Hylek*, Štefan *Spilý*, Anton *Randák*, Inocent *Zahradil* és Jozef *Zdráhal* elvtársakat választották. A választások megejtése után az elnök sikert kívánt az új vállalkozásnak, és felszólította a megválasztott funkcionáriusokat, hogy feladatukat teljes odaadással és lelkiismeretesen lássák el. Mahrer elvtárs ezután hővebben beszélt a kőművesek szövetkezéséről. Frič elvtárs pedig a szövetkezeti mozgalom jelentőségéről a szegény nép számára. Ezzel véget ért az alakuló közgyűlés, és mi valamennyien a jobb jövőbe vetett hit boldog érzésével térünk haza, és szívünkben sok sikert kívántunk az új vállalkozásnak. Az utóbbi időben élénkebb szellem uralkodott kőműveseink között, akik öntudatos munkásságunk gerincét képezik; új helyiségbe költöztek (Mária Terézia tér 1. sz. alatti Smrkovszky-féle vendéglőbe). Ide hívjuk minden barátunkat és [párt]hívünket. Reméljük, hogy az új helyiségben több időt szentelünk művelődésünknek és a szervezetnek, amely oly nagyon szükséges számunkra, mivel nagy jövő előtt állunk. Ezért kötelessége minden rendes munkásnak és a szegényekkel² együttérző minden becsületes embernek, hogy erősítse sorainkat, és a szegény emberek segítségünkre legyenek jogaink kivívásában. Mi nem dobálózunk olyan jelszavakkal, mint: „a mi halinánkért” vagy „a mi szlovák nyelvünkért”, hanem tettekkel dolgozunk, mert látjuk, hogy minket kizárólag a becsületes munka szabadít fel. A delegációk [pesti] ülészaka alkalmából körünkben járt dr. *Soukup* elvtárs Prágából, aki vasárnap, 19-én délután 3 órakor előadást tart az „Osvěta”-ban. Minden párt-hívünknek elsőrendű kötelessége, hogy ott legyen az előadáson. Ugyanakkor felmerült a gondolat, nem tarthatna-e Soukup elvtárs előadást nekünk, szlovákoknak is a szocializmus jelentőségéről. Ha erre az előadásra sor kerül, közöljük majd szlovák elvtársainkkal, akiknek ezután széles körű agitációt kell kifejteniök. Vigalmi bizottságunk szombaton, február 18-án este ülést tart új helyiségünkben. Kérjük minden tagunk megjelenését.

83

A Ferenc Ferdinánd irányzatához számító „magyar műhely” (Kelet Népe) cikkei a nemzetiségi kérdésről, I melléklettel

A

1911 febr. 17

*Hodža Milán cikke a Kelet Népében a nemzetiségi közeledés kérdéséről*¹

A Tisza István gróf és dr. Mihu János között lefolyt „román béke tárgyalások” nyomán úgy a magyar mint a nemzetiségi sajtóorgánumokban élénk cszmecsere indult meg. Az eszmecsere érdekelt felek folytatták, s így csak természetes, hogy az objektivitás és az előítélet közötti viaskodás-

1911. ápr. 13; 15. sz., ill. 1911. jún. 22; 22. sz.) — Az előbbi, a mártóni sztrájkbeszámoló különös élességgel támadja a szlovák érdekeltségű székgyár szlovák nemzetiségű igazgatóját. A tudósító — abból az alkalomból, hogy *Hurban* Konstantin igazgató 9 és fél órától 10 órára emelte fel a napi munkaidőt — az alábbi, a korabeli nemzetiségi sajtóban valósággal egyedülálló megjegyzést teszi: „A nemzetiségi urak, akik teli szájjal beszélnek a szlovák nemzet felemeléséről, csak azért rendelik el a szlovák munkásság munkaidéjének meghosszabbítását, hogy a szlovák munkásságot még fokozottabban kizsákmányolhassák, hogy a szlovák nép ne művelődhessen, ne emelkedhessen fel”. — Az időszak szlovák munkásmozgalmi beszámolóit vizsgálva figyelmet érdemel még a pesti szlovák munkások mozgalmi tevékenységéről írt éles egykorú bírálat (—y aláírással), feltehetően P. *Lehocký*, a pozsonyi *Robotnické Noviny* szerkesztője tollából. (*Slovo k peštianským slovenským súdruhom*. — Néhány szó a pesti szlovák elvtársakhoz. — Rob. Nov. 1911. máj. 12; 12. sz.)

² Értsd: a kizsákmányoltakkal.

¹ A közlemény címe és lelőhelye: *Nemzetiségi politika és választójog*. (Széljegyzetek a békeakcióhoz.) — Kelet Népe 1911. febr. 17; 3. sz. 93—98. l. — A közölt cikkeken kívül a Ferenc Ferdinánd-i „műhely” erősen gazdasági jellegű nemzetiségpolitikai irányvonalának megismeréséhez l. még a politikai-gazdasági